

Woensdag 7/10/1914 - ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

Volgens betrouwbare schatting bevinden zich thans te Breda en omliggende gemeenten 2000 vluchtelingen. Velen van hen zijn van voldoende geldmiddelen voorzien en huren kamers of leegstaande huizen, teneinde hier het verloop van de oorlog af te wachten. En steeds brengen de treinen nieuwe toevoer.

Een groot aantal vluchtelingen, merendeels afkomstig uit Antwerpen en omstreken, is evenwel van alles ontbloot. Het is voornamelijk met dezen, dat zich de Bredase commissie tot ondersteuning van vluchtelingen bezighoudt. Deze commissie, nauw samenwerkend met het hoofdbureau te Amsterdam, is de hele dag in de weer, om de grote nood zoveel mogelijk te lenigen. Voor onderdak bij particulieren te Breda en in andere steden der provincie wordt gezorgd. Zij, die willen doorreizen, ontvangen reisgeld tot aan de plaats van hun bestemming. Bons voor voedsel en tijdelijk onderdak worden verstrekt, het Leger des Heils belast zich met de voeding en van gemeentewege zijn lege huizen beschikbaar gesteld, om de daklozen tijdelijk onder te brengen. Ook in de protestantse kerk te Ginneken en in een vergaderzaal zijn vluchtelingen onder dak gebracht.

Belgische kinderen.

Men verzoekt ons te melden, dat voor de huisvesting van de 1000 Belgische kinderen, waarvoor gisteravond een oproep in ons blad heeft gestaan, reeds meer aanbiedingen zijn ontvangen dan kinderen te verzorgen zijn.

Vluchtelingen.

De Telegraaf III, gistermorgen om 7 uur uit Antwerpen vertrokken, is gisteravond te ruim half zes aan de Nassaukade alhier aangekomen, medebrengende 330 vluchtelingen. Het grootste deel waren weer Belgen; voorts een aantal Hollanders, die jarenlang in Antwerpen hebben gewoond en nu uit de geteisterde stad de vlucht hebben genomen.

Onder de 330 vluchtelingen bevonden zich een 25-tal kinderen, voor het grootste deel wezen. Ze werden in ontvangst genomen door de heer C. Brands van Amsterdam, die als bestuurslid van het Steuncomité voor Belgische vluchtelingen en andere slachtoffers en van het te Amsterdam gevestigde Tehuis voor Belgische kinderen ook bij de aankomst van de Telegraaf III tegenwoordig was.

Er werden met deze boot honderd verlaten kinderen verwacht, doch, naar men ons mededeelde, was het aantal reizigers gisterenmorgen zo groot, dat de meeste kinderen moesten achterblijven. Het plan bestaat nu, deze week een extraboot te laten varen, die alleen kinderen zal meebrengen.

De 25, die gisterenavond met de Telegraaf III meekwamen, zijn met een extra tram voor de nacht in enige gestichten alhier ondergebracht. Vanmorgen vertrekken ze naar Amsterdam, blijven daar drie dagen in observatie in een gebouw aan de Kloveniersburgwal, door de gemeente daarvoor afgestaan, en dan worden ze opgenomen in de gezinnen, die zich daarvoor hebben aangemeld.

Voor de uitgewekenen.

Uitgeweken Belgen, die geen onderkomen hebben, alsmede landgenoten, die gaarne aan nette vluchtelingen kosteloze opneming willen verschaffen, kunnen zich om inlichtingen wenden tot de heer

A. Robertson W. Azn., lid van de Centrale Commissie tot behartiging van de belangen van naar Nederland uitgeweken vluchtelingen (Bureau Vereniging voor Vreemdelingenverkeer, Zuidblaak 62, telefoon 8526). Aan dit adres kunnen ook giften voor de uitgeweken vluchtelingen worden gezonden, die door de heer Robertson zullen worden afgedragen aan het Nationaal Comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers, gevestigd Kalverstraat 64 te Amsterdam.

Het beleg van Antwerpen.

Antwerpen, 6 oktober. De toestand van Antwerpen is ernstig. De bevelhebber van de stelling heeft vanavond aan de burgemeesters der gemeenten van de stelling de volgende brief gezonden:

Ik heb de eer ter kennis te brengen van de bevolking, dat het bombardement van Antwerpen en omstreken ophanden is.

Natuurlijk zal de bedreiging met of de uitvoering van het bombardement in geen enkel opzicht invloed hebben op de duur van de tegenstand, welke tot het uiterste zal worden volgehouden.

Parijs, 6 oktober. De officiële mededeling van vanmiddag 3 uur zegt, dat de Belgische strijdkrachten, die Antwerpen verdedigen, de sterke linie van de Rupel en de Nete bezet houden. De aanvallen der Duitsers daarop zijn mislukt.

Berlijn, 6 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt vanavond dat over het beleg van Antwerpen heden niets bijzonders te melden valt.

Van het westelijk oorlogsterrein.

Ashmead-Bartlett bespreekt in de Daily Telegraph de mogelijkheid van een Duitse terugtocht in verband met de jongste

krijgsverrichtingen op de Duitse rechtervleugel en maakt onder meer de volgende opmerkingen:

Von Kluck heeft verscheidene open spoorlijnen achter zich, waarvan hij kan gebruik maken om zijn materiaal en zware kanonnen in veiligheid te brengen en zijn gewonden te vervoeren. Ten eerste de lijn Rijsel-Doornik-Enghien-Brussel. Enkele dagen geleden waren er echter geen Duitsers in Rijsel, en de treinen kwamen door tot Calais. Waarschijnlijk is von Kluck's voornaamste verbindingslijn Kamerijk-Valenciennes-Bergen-Brussel, welke hij zeker tot elke prijs zal beschermen. Dan is er verder de lijn Le Cateau-Maubeuge-Bergen of Charleroi, en nog één over Givet-Namen-Gembloux naar Brussel. De Duitsers hebben een netwerk van lijnen met enkel en dubbelspoor achter zich, welke waarschijnlijk alle hersteld zijn en nu in goede staat verkeren. Bovendien zou hun terugtocht worden vergemakkelijkt doordat ze een vlak land hebben door te trekken met een groot aantal goede wegen en maar weinig natuurlijke hindernissen voor het doortrekken van grote massa's troepen, behalve dan voor het leger van de kroonprins, dat door het Argonnerwoud moet.

De Duitse generale staf zou dus geen onoverkomelijke moeilijkheden ondervinden bij het terugtrekken van de legers naar een nieuwe verdedigingslinie, welke zo goed als zeker de lijn Doornik-Valenciennes-Maubeuge-Hirson-Mézières zou wezen, althans tijdelijk. Dit is dezelfde lijn, waar in het begin van de oorlog verwacht werd dat de Fransen hun eerste grote slag zouden leveren ter verdediging van hun grondgebied.

De Duitse legeraanvoerders schijnen niet te denken aan een onmiddellijke terugtocht op Duits gebied. Veeleer schijnt het hun plan te zijn om tot elke prijs in oostelijk België stand te houden.

Er worden, zegt de Engelse correspondent, heel wat verkeerde en dwaze verwachtingen gebaseerd op de successen van de Franse linkervleugel. Velen spreken al van een Sedan en van zekere nu nog onbekende factoren, welke een geweldige nederlaag zullen toebrengen aan de Duitse legers in Frankrijk.

Hij gelooft echter niet dat die verwachtingen zullen worden verwezenlijkt. De Duitse legers zijn te groot in getal voor een omsingeling en vernietiging. Wel zullen de terugtrekkende troepen het stellig zwaar te verantwoorden hebben. Dit wil zeggen: er zullen sterke achterhoeden moeten worden achtergelaten en zo nodig opgeofferd, om de veilige aftocht van de kanonnen, het materiaal, de gewonden en de colonnes der zich langzaam verplaatsende infanterie te verzekeren. Waarschijnlijk zullen een aantal zware kanonnen worden achtergelaten, zomede grote transporttreinen, tenminste wanneer de bondgenoten in staat zijn om tot een krachtige vervolging over te gaan.

We weten hoe het Engelse leger heeft geleden bij de terugtocht van Bergen. De Duitsers zullen binnenkort een gelijke ervaring opdoen.

Op een wonder kunnen we niet hopen, eindigt Ashmead-Bartlett; het zal een grote prestatie zijn het Franse grondgebied te zuiveren van de indringer voor de winter inzet.

Van de Limburgse grens.

Men schrijft ons uit Roermond op 6 oktober:

Omtrent het gebeurde te Maaseik kan nog worden medegedeeld, dat maandagmorgen omstreeks 10 uur Duitse troepen aankwamen, minstens 1200 in aantal en bestaande uit artillerie, doodskoppenhuzaren en infanterie.

Voor het binnentrekken der stad was de burgemeester, de heer Driessen, de Duitsers per auto tegemoet gereden.

De militairen deelden mede, dat zij ook nog dinsdag in Maaseik zouden vertoeven en daarna verder zouden gaan in de richting Antwerpen. Zij kwamen van Luik. Een officier verklaarde, dat de vluchtelingen gerust konden terugkeren; er zou Maaseik, wanneer alles rustig bleef, geen leed geschieden.

Aan de uitgangen der stad werden 's avonds wachtposten uitgezet.

De bevolking hield zich kalm, doch slechts weinigen vertoonden zich op straat.

Om 4 uur in de namiddag had de begrafenis plaats van de Duitse officier, wiens lijk door de Duitse commandant was opgevorderd. Een dertigtal infanteristen bewezen de militaire eer.

De begrafenis werd bijgewoond door de burgemeester en andere stedelijke autoriteiten en enige officieren. In de cafés en de winkels waar prentbriefkaarten verkocht werden, was de drukte het grootst. De Duitsers betaalden alles contant.

Vele vluchtelingen zijn teruggekeerd.

Na de begrafenis van de officier werd de burgemeester weer in vrijheid gesteld.

Het beleg van Antwerpen.

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagochtend:

Het nieuws over de krijgsverrichtingen van zaterdag en gisteren is bijzonder schaars; de censuur werkt met onverbiddelijke gestrengheid, en daar was reden toe, want er was in Vlaanderen een

grote troepenbeweging gaande. Nu deze in hoofdzaak is afgelopen, mag er wel vermeld worden, dat er in de laatste dagen een zeer aanzienlijke Engelse troepenmacht op het vasteland is aangekomen en op dit ogenblik zich in de nabijheid van België's meest bedreigde punten bevindt. Ik heb deze troepen gezien; ze zijn in uitstekende conditie en op de zorgvuldigste wijze uitgerust. In hun trein bevinden zich auto's met machinekanonnen, ganse reeksen Londense autobussen met de reclames van Pears nog op de imperialen, auto's met vliegtuigen; het merkwaardigste is wel dat alle voertuigen uitsluitend met mechanische tractie zijn, zodat deze troepenmacht bijzonder gemak van bewegen zal hebben.

Het lijkt geen twijfel dat wij nu zeer belangrijke gebeurtenissen te verwachten hebben.

De lijn Dendermonde-Aalst is nog in Duitse handen. Lede is sedert gisteren weer in Belgische handen, zodat de Duitsers op de rechteroever der Dender een verdedigende houding moeten aannemen. Ze steunen daarbij op Asse, waar zij, naar nu blijkt, een versterkt kamp hebben ingericht. Intussen schijnt het de laatste twee dagen op de Dender-linie rustig te zijn gebleven.

Uit Antwerpen seint de Belgische correspondent van de Tijd dat de Duitse verdragende kanonnen reeds de dorpen en gehuchten vlak om de tweede verdedigingslinie beschieten, op welk terrein het Belgische bezettingsleger de tegenstander moet tegenhouden.

De Belgen, getuigt hij, vechten met grote verbittering en met te meer vuur, nu de Engelse troepen zijn aangekomen. Te Antwerpen zegt men dat het 30 à 40.000 man zijn, doch deze schatting acht de correspondent sterk overdreven. Hij gelooft dat het er maar 3000 zijn. Dan bespreekt hij de vraag, die op het ogenblik de hele bevolking

beklemt, of de stad zou worden blootgesteld aan de ellende en de verwoestingen van een bombardement, als volgt:

Er zijn mijns inziens aanwijzingen, dat koning Albert de stad zal sparen. In veel kringen is de overspanning echter zo intens, dat men verklaart: "Eerder de stad straat voor straat verdedigen, dan ons over te geven!" Maar ik ging dezer dagen een kijkje nemen rondom het fort Stabroek dicht aan de Nederlandse grens.

Wat viel me daar op? De verschansingen, prikdraadversperringen, loopgraven enz., enz., zijn niet aangebracht in de richting van de vijand, die Antwerpen ook uit het noorden zou willen omsingelen. Neen, wij verwachten met onze kanonnen en mitrailleurs de vijand uitsluitend uit Antwerpen zelf. Alles is gericht tegen troepen, die uit de provincie zelf naderen.

Dat gaf mij te denken. Ik stel mij nu voor, dat, zodra de tweede fortelinies in handen van de vijand zijn, de stad eenvoudig onverdedigd zal worden gelaten. Het hoofdkwartier trekt zich langs Ekeren en Kapellen terug op Stabroek en verdedigt daar tot het uiterste het vaderland, dat in de laatste dagen toonde nog zo diep in het hart der Belgen begraven te liggen.

Dan zal alles wel in een laatste gevecht beslist worden. Indien het leger verliest, is de eer schitterend gewroken.

Wie vlucht, kan zich spoedig in Hollands Putte terugtrekken, of bereikt misschien nog, gedekt in zijn eervolle aftocht door de versterkingswerken tussen Kapellen en Stabroek, de Schelde, om vandaar uit nog een laatste strijd te wagen in Vlaanderen.

Nadat wij enkele dagen van Belgische bladen verstoken zijn geweest, hebben we er gisteravond een, de Antwerpse Nieuwe Gazet, ontvangen.

Het blad bevat zeer weinig over het beleg, daar aan alle persorganen in de Scheldestad verzocht is, zo weinig mogelijk uit te laten, omdat gebleken is dat zelfs uit de meest voorzichtig gestelde berichten de Duitsers nog voordeel hebben getrokken.

“Zoals ieder zich allicht kan voorstellen, gaat de Nieuwe Gazet dan voort, hebben de Duitsers al hun krachten ingespannen om over de Nete te geraken, maar dat is hun niet gelukt.

We mogen niet vergeten, dat ze de forten van de binnenste lijn niet kunnen aanvallen en nog veel minder de stad beschieten, of ze moeten hun zware kanonnen vooruit kunnen brengen, en als die vooruit gebracht zouden kunnen worden, dan moeten ze toch nog altijd een geschikt terrein vinden om ze op te stellen.

Sedert lang zijn alle maatregelen van verweer daartegen genomen.

Zondag en gisteren heeft onze genie nog alles uit de weg geruimd wat het geschut van de tweede verdedigingslijn kon hinderen, vooral in de richting van de Nete. Om zo te zeggen gans het gehucht Mortsel-molen is verdwenen.

Dat heeft dan veel mensen doen denken en ... voortvertellen dat de Duitsers Mortsel en Boechout in brand hadden geschoten.

Weliswaar zijn er enkele bommen gevallen op Mortsel, op Boechout en ook op Kontich-kazerne, Lint en andere plaatsen in die omtrek, maar zo moorddadig was dat nu precies niet. Toch werden te Mortsel twee personen gedood.

De kanonnen van de Duitsers moeten staan te Sint-Katelijne-Waver, te Walem en te Koningshooikt.

Meer dan eens hebben zij getracht, onder het verschrikkelijk vuur van onze troepen een brug te leggen over de Nete, doch van degenen die voor dat karweitje werden uitgezonden zijn er niet velen gaaf teruggekeerd.

Boven Broechem ontploften heel de dag granaten die echter niet veel meer schade aanrichtten dan een kraker bij een vuurwerk.

Heel de dag zweefden onze vliegers boven het gevechtsterrein, en het was goed te zien, dat met hun aanduidingen de geweldige artillerie aan onze kant prachtig haar voordeel deed.

Het laat zich gemakkelijk voorstellen, dat duizenden inwoners van al de hier genoemde dorpen een heenkomen naar de stad hebben gezocht.”

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagavond:

Reeds een paar dagen geleden werd er gemompeld dat er iets met de forten rond Antwerpen gebeurd was; het werd telkens tegengesproken, anderen meenden het te moeten volhouden, kortom dezelfde onbehaaglijke toestand als bij Luik het geval is geweest.

De Antwerpse Presse was zondag de eerste die berichtte, dat het fort te Koningshooikt gevallen was, en vandaag werd het te Gent bekend gemaakt door de Bien Public, terwijl in de Flandre Libérale de censor dezelfde passage schrapte!

Nu ik vanavond de Nieuwe Rotterdamse Courant van gisteren in handen kreeg, zie ik daarin dan ook dat gij de laatste dagen beter op de hoogte zijt geweest dan wij in Vlaanderen, waar het volk nog steeds blijkbaar moet leven van het nieuws, waar de censor het rijp voor de acht. De vernietiging van de zuidoostelijke sector der eerste

Antwerpse fortenrij moet ongetwijfeld als iets ernstigs worden opgevat. Ik weet wel dat de vesting zelf daarmee nog niet genomen is, maar tenzij de door de Engelsen aangebrachte zware kustbatterijen tegen de Duitse artillerie zijn opgewassen vrees ik zeer.

De komende dagen zullen van het grootste belang zijn en wij staan ongetwijfeld voor een gewichtig keerpunt.

Van het overige oorlogsterrein weinig nieuws. Vandaag en gisteren is weer een artilleriegevecht geleverd op de Denderlinie, zonder enig gevolg echter.

De Engelse hulptroupen blijven geregeld aankomen.

Te Rijsel en Doornik en daar in de buurt waren zondag weer grote bewegingen van Duitse troepen, die ook bij Oudenaarde gezien werden.

Om Dendermonde.

Men schrijft ons uit Antwerpen op 4 oktober:

Op welke afstand van het front der Duitse troepen moet zich een woning bevinden, voordat haar eigenaar door de schrik bevangen wordt, die het vijandelijke leger als een zwarte rook en een vurige vlammenzuil vooruitgeijld is? De bevolking is rustig, de eindeloze stroom van vluchtelingen sluipt door de steden, en allen, ook de kinderen, hebben dat onbegrijpelijke en onnatuurlijk ernstige gelaat, waarvoor nog de vreselijke visioenen schijnen te zweven, die hen niet meer zullen verlaten. Maar de bevolking blijft rustig. Verre beelden van onwaarschijnlijke gebeurtenissen rijzen in hun gesprekken op, maar het gelaat blijft onbewogen, en de indruk van de gruwelen te Leuven en Dinant hebben te Antwerpen en Gent geen andere indruk

gemaakt dan op u, Noord-Nederlandse lezer. De nationale rouw houdt de schouwburgen en variétés gesloten, maar in de Gentse koffiehuisen is de toon der conversatie opgewekt en als altijd vlamt tussen de talloze burgerwachten en de vrouwelijke bevolking het tintelend vuur van een gewillige flirt. Officieren, die de ellende van de krijg hadden meegemaakt, drukten hun verbazing uit over deze schijnbare gevoelloosheid. Toch is er voor verontwaardiging geen reden; er is grond voor vreugde, want het volk, dat zich de vreselijke gevolgen van de oorlog weet voor te stellen, slaat tot de wildste paniek over. Gisteren vertrokken uit deze stad na twee bomaanslagen van een "Taube" talloze mensen. De vrouwen trokken wenend langs de straten, de mannen zagen somber, en de kinderen keken zo hulpeloos. De platen in de tijdschriften, de verhalen in de bladen wekken een indruk, die van een zeker esthetisch welbehagen doormengd is. Maar als de eerste bommen op de viaducten en de pleinen uiteen spatten, dan ontvangen de gravures met brandende huizen, waaruit radeloze mensen ontvluchten, een schrikkelijke realiteit, waardoor het gelaat verbleekt, en de vinnigste zorg zich gaat vastbijten in het hart. De Vlaming draagt zijn leed moedig: over de straten gaat het volk, de rijkere klassen zijn geheel verdwenen, en op de gezichten bij de eenvoudige mensen ligt het vlakke waas verspreid van een eenvoudige moed en een waarlijke berusting.

Door het brede front der vijandelijke troepenmacht van de verwoeste steden afgescheiden, had de gemiddelde bewoner van Vlaanderenland geen voorstelling van de rampen, die het niet bezette gebied nog treffen kunnen. De onverwachte en ontstellende verwoesting van Dendermonde heeft de heilzame gemoedelijkheid plots verstoord. Na de verjaging der Duitsers waren velen in de gelegenheid, het resultaat van deze, op zo bijzondere wijze gevoerde krijg te gaan bezien. In grote groepen is de bevolking der omliggende steden gaan kijken naar het ontwrichte, zwartgeblakerde, armzalige

geraamte van een der meest Vlaamse kleine steden in België, waar als in een Klein-Brussel zoals de bewoners het noemen, grote welstand gepaard ging met zorg en tederheid jegens de kunst. De doortrekkende soldaten balden de vuisten tegen de Duitsers. De geteisterde ingezetenen zijn van een grimmige haat jegens de vijand ingenomen. De landbouwers vluchten in hun machteloosheid, ieder van hen zamelt tijdens zijn odyssee de stof voor die eindeloze verhalen, die op de volgende geslachten zullen overgaan, de herinnering wakker houden aan de huidige rampspoeden, en de vijandschap tegen de “wrede vijand”.

Officiële foto's doen Dendermonde niet anders zien dan wat men alzo kan opmerken tussen Leuven over Aarschot, Diest, Tongeren, Herve en de Duitse grens. In enkele dorpen in de buurt van Luik is het nog iets erger, want daar zijn zelfs de zwartgebrande muren omver gestoten of de gedynamiteerd, zodat langs de weg nog slechts grote hopen stenen liggen. Maar na Dendermonde zijn de Vlamingen over de uitgestrekte landen in een oneindige moedeloosheid op de vlucht getogen, en ze schuilen hier en daar, tevreden met een weinig voedsel, in de onblusbare hoop, dat zij nooit over de zee zullen behoeven te gaan, maar het lot zeker keren zal, en hen terug geleiden naar het eenzame huis en de verlaten weiden.

Het kamerlid C. Slaagt erin, voor ons beiden een auto van een der ministeries los te krijgen. In het begin van de middag begeven wij ons op weg naar Dendermonde. Onze chauffeur heeft van de militaire overheid het parool meegekregen, en we vliegen zonder enige moeite tussen de talloze posten door; op een wenk van een schildwacht rijdt hij iets langzamer, en fluistert deze het wachtwoord tegemoet; een handbeweging, en we rijden snel door. Als wij Grembergen naderen, zien wij de weg met troepen en transporten overvuld. In Grembergen zetelt heden de Etat-Major van de ... divisie, dezelfde, die Namen verdedigd heeft, en door Frankrijk en over zee

naar Duinkerken, in België is teruggekeerd. Eindelijk komen we bij de brug over de Schelde, die Grembergen en Dendermonde verbindt. Een post houdt ons staande. We mogen niet verder. De Duitsers sluipen in die stad rond, er worden gewerschoten gewisseld, en niettegenstaande de toestemming van de Antwerpse Etat-major krijgen wij geen toegang. Wij gaan daarop terug, en vragen generaal Michel te spreken. De majoor L. van de generale staf, een uiterst welwillend man geeft ons verlof, doch op onze eigen verantwoordelijkheid.

Er is weer een beweging gaande; een gepantserde auto met mitrailleur rijdt uit: het is er een van het Franse type, met een koepelvormig gebogen stalen plaat boven het verschrikkelijke instrument. Tegen de hoge dijk ten noorden van Grembergen liggen een paar compagnieën verdoken. Er worden nog geen schoten gewisseld. Twee officieren kijken over de natuurlijke prachtige borstwering uit, en verkennen de andere oever. Boven het landschap zweeft roekeloos als altijd een "Taube". Daarnaast barsten kleine witte wolkjes uit, die als een krans om de vermetele vogel staan. Aan hun kleur is het te zien: shrapnel van een verscholen batterij. Rustig blijft het vliegtuig in de lucht dralen, en keert dan langzaam in de richting van Lebbeke; de vlieger heeft genoeg gezien.

We komen bij de brug terug, maar ondertussen is het donker geworden, en een bezoek aan Dendermonde zou geen voordelen bieden, in verhouding tot het zeer klaarblijkelijk gevaar, dat wij zouden lopen. Wij stellen ons voor, de volgende dag terug te keren, en, vertrouwend op onze goede genius een kans te wagen.

In het donker vormt zich een groep bij de brug. Allen officieren van het ongelukkige Namense garnizoen. Namen heeft zich als Luik moeten overgeven. Maar om de verdedigers van Luik glimt een aureool. Helaas denkt het volk anders over hen, die de

verschrikkelijke aanval op Namen moesten doorstaan. De officieren brengen zelf het gesprek op de beruchte belegering; elk fort heeft een regen van 2000 granaten en shrapnels moeten doorstaan; in deze nimmer eindigende onweersstorm was de hoop op een vruchtbare verdediging verdwenen, en door de beroemde terugtocht door Frankrijk zijn voor België 10.000 man troepen behouden, die nu goed werk doen: in de laatste gevechten bij Dendermonde heeft de IVe divisie aan ieder, die aan hun moed twijfelen mocht, bewezen, dat zij voor geen ander legerkorps in het dappere Belgische leger onderdoet.

Opgave van krijgsgevangenen.

De Belgische legatie te 's-Gravenhage meldt:

Volgens artikel 14 van het reglement, regerende de wetten en gebruiken van de landoorlog (annex aan de IVe conventie van Den Haag) moet er van het begin van de oorlog af in elk der oorlogvoerende staten een inlichtingsbureau voor de krijgsgevangenen worden opgericht.

Zulk een bureau is gevestigd aan het departement van oorlog in België en is in werking sedert de eerste dag der vijandelijkheden.

De Belgische regering machtigt de Duitse krijgsgevangenen, heeft ze zelfs uitgenodigd, aan hun familieleden te schrijven. Die brieven zijn ter hand gesteld aan de consuls der Verenigde Staten van Amerika, die zich ermee belast hebben, ze naar hun bestemming te verzenden.

Tot heden heeft er in deze geen wederkerigheid bestaan.

Ook de Spaanse gezant te Berlijn heeft zijn bemiddeling aangeboden, om te bereiken, dat het Duitse gouvernement de namen van de Belgische militaire krijgsgevangenen met aanwijzing van hun

woonplaats mededeelt, zodat het de familieleden der krijgsgevangenen mogelijk is brieven tot hen te richten.

Op de voorwaarde van wederkerigheid zal de Belgische regering langs diplomatieke weg aan de Duitse regering doen toekomen de lijst van Duitse krijgsgevangen officieren en onderofficieren met aanwijzing van hun woonplaats.

Van de Brabantse grens.

Roosendaal, 6 oktober.

De man van de burgerwacht liep naast mij mee, stal in stal uit van het vluchtelingenkamp. Maar hij was er met zijn gedachten niet bij. Hij liep maar, en tuurde en gaf mij plichtmatig antwoord, zoals alle mensen hier aan de grens nu mat en afgetrokken met u spreken, dof, aldoor in die beduchtheid, in die vrees voor het onbekende, dat daar iedere dag onheilspellender dreigt naarmate het gevaar dichter aandoemt op Antwerpen, op hun stad.

Hij liep naast mij binnen in dat lange, lange complex van de witgekalkte stallen, de goten aan weerskanten, en de cementen drinkbakken voor het vee. "Hier is de recreatie", zegde hij toonloos, "hier wordt gegeten." Stapels blanke commiesbroden werden er tot bergen van boterhammen gehakt. Over tonnen en schragen lagen de planken, tuinstoelen ertussen, aan weerszijden van de tafels, meters en meters ver. "Maar we kunnen ze niet vaker dan tweemaal maar voederen: drieduizend zijn er, drieduizend", verzuchtte hij zwaar. "En overal in het land diezelfde ellende. Hier kunnen er goed 400 zitten. Vannacht om half twaalf hadden we de laatste. We hebben geen keukens, we hebben geen kolen in de hele parochie, en leeftocht maar krap. We kunnen het niet drie maal daags toeberaid krijgen. 's Morgens brood, brood met vet, met gelei, daar hebben we een

menigte vaten vol van gekregen. En dan krijgen ze voor elk maal een bon. Maar elke vrouw haast heeft haar kinderen: voor elke zuigeling nemen ze seffens een kaartje. Drieduizend, dat zijn 8000 boterhammen. En voor het brood hebben we nog maar 1500 kilo meel, patatten nog 8000 kilo gekocht, maar gisteren alleen zijn er 1000 kilo van geschild.”

Haast fluisterend sprak hij, beducht en toonloos, zijn denken weg in de raadselachtige duistere toekomst. En horende doof. Doof zelfs voor de wrede martelverhalen van al die stumpers, die naar ons opdrongen, benieuwd, in de hoop misschien op goede tijding, en hunkerend of ik kwam om hen te helpen, om uit te delen, veel geld, schatten geld. Flemend vroegen de vrouwen, en wezen op de armoedigheid van hun kinderen, wezen langs eigen lijf de sjofelheid van hun kleren. Hemdjes, vroegen ze, luiers, een mantel, een paar rode schoentjes maar, voor dat kleine meisje? Die drie kleintjes, ze zijn met niets aan de voetjes gevluht. “En deze dan, deze dan?”, wezen de mannen, en fanatieker drongen zij op; de koppen rood hartstochtelijk, zwollen hun fluisterstemmen tot schreeuwen aan. “Deze vrouw heeft er 11” ... “Elf?”, werd de ziel als uit haar verdooving wakker. “Elf?” En haar droog geschreide ogen tuurden rond en haar bevende handen zochten de blonde kopjes strelend. “Elf kinderen”, schreeuwde uitgelaten een oude man, en haar vent hebben ze kapot geschoten.” “Ja, ja” ... knikte verwezen de moeder, en zij zocht weer, duwde haar dochtertje naar mij toe, haar oudste van nog geen 16 jaar. “Die was er bij, jij was erbij, toen ze vader hebben doodgeschoten. Vertel het maar aan de meneer.” En het meisje ging stokstijf staan, en met een radde tong zegde ze het op, voor de zoveelste maal, van dat zij waren uit Hombeek bij Mechelen, en dat de Duitsers toen kwamen, en dat de Belgische soldaten vuurden vanachter de heg voor hun huis, en dat ze terug schoten, en vader toen neerviel, en hun huis werd verbrand, en de koe, ja die ook.”

Een grommen van haat ging er op uit de kring, zo sisten hun vloeken tussen de tanden.

“Nee”, zegde de moeder weer, met die onwezenlijke dromerige stem, “van onze koe, dat weten we niet ...”

“Weten wijlie ook niet”, beaamde een andere vrouw, “maar het zal toch zo wezen ...”

“De mensen bennen gaan lopen”, baasde een jonge kerel met een griezelig gehechte wond in zijn neus, “ze weten het niet. Drie koeien had hier de man van die vrouw, drie koeien, een paard en zes varkens ...”

“Och, je moet de mensen hier horen klappen” viel een beverige oudgediende in, geleund op een stok, en de hijgende borst met medailles behangen. “Daar, daar ginder leggen er, die hadden van ‘t winter al hun beesten dood, en nu zijn de Duitsers gekomen, en het stalletje was stuk voor stuk weer gevuld, toen ze er een bom in hebben gedonderd.”

“Maar die haar vent dood, dat is nog het ergste”, vleide een jong vrouwtje met tranen in de ogen zich tegen haar man.

“O, venten genoeg hier van de vrouwen kapot gemaakt of door de Duitsers meegevoerd.”

En toen we aan de andere kant weer buiten kwamen, stonden we aan die vredige driehoek van klaver, als een hofje met de stalen er om, en aan het raster hingen nog maar uitgewassen lompen te drogen, de windseldoeken meest. Want ontelbaar zijn de zuigelingen, zag je er de vrouwen neerzitten met hun wichtjes aan de borst. Zag je de grotere rond krioelen, gezinnen van veertien, twee in het leger, mannen, vrouwen, jongens, meisjes, alles dooreen, zoals

ze hier 's nachts door elkander in het stro te slapen gaan liggen, merendeels gekleed uit gebrek aan dekens. Eén vrouw zat er, helemaal versuft, met drie kleintjes, die sliepen in haar rok om zich heen En jonge liefde zag je er, broeierig bijeen gekropen, weer nieuw geboren worden. En moeders, met een drinknapje, door hun kindertjes bekropen, die de mondjes open sperden als jonge spreeuwen. En een troosteloze oude, de witte haren losgewoeld over haar rood beschreide gezicht. En rillige kinderen, als zieke vogeltjes in elkaar gedoken.

“Het is alles veel te dicht opeen,” klaagde een stevige boerin. “Het is maar armoede voor die kleine wichtjes, meneer,” teemde een grootje meewarig. “Och mens” snauwde een glundere dikke kerel “het is nou zo, het is in oorlogstijd.”

“Ja” werd mijn leidsman zich opeens weer bewust, “ze pruttelen nu wel. Maar wat moeten we? Er is geen tijd om al die borden te wassen. Ze worden maar zo een beetje uitgeveegd ... Maar het meeste nog zitten we met die 2000 kinderen, want dat houdt niet op, dat blijft niet wachten. De eerste nacht al kwam er een in het kinderbed. Die heeft nu haar stalletje alleen. En nu vanmorgen kwam weer een vrouw gevlucht, die onderweg in het dorp is bevallen. Pap zullen we ze geven, zeggen de heren van het comité. Maar er is geen rijst meer te krijgen, geen groenten, voor 3000 mensen!

“O, en zoals zo toch aankwamen. Schreeuwend, schreiend, verscheidene bijna naakt. Van de een was de man, van de ander de vrouw doodgeschoten. Een was er, die had haar kind aan een bajonet zien steken. Op een avond kwamen er 20 gezinnen, zonder een vent er meer bij, omdat alle mans en zonen door de Duitsers meegepakt waren. En van alles is er voor nodig: kleren, schoenen, bonen, erwten.

Toen kwam de directeur in het kamp, en nam mij over. Zojuist was hij terug uit de belegerde stad, waar hij om voedsel voor zijn armen was gaan vragen. En ze zouden sturen, sturen zolang het nog ging, van wat zij missen komt.

Maar meteen werd zijn hulp weer gevraagd voor het poortje van het eethuis, waar nu de borden soep opgeschept waren door reservetroepen van nonnen, zelf gevlucht, uit de kloosters, en die de oververmoeide dames van het dorp vervingen.

En nauwelijks was er gewaarschuwd, of de stormloop begon, het geduw en gedrang op het eten af, daar voor dat lage deurtje, dat weldra bezweek. En meteen waren de jongens, de mannen over de banken geklauterd en slopten ze klokkend de gulzig gelepelde soep. Heel voorzichtig geleidde een dochter haar blind oud moedertje door die opstand naar nog een open plaatsje. En wat wonderlijk zat daar die vrouw met die spichtige kippenpiek op haar scheef gezakt hoedje. En de moeders die zo gretig hun kindertjes heen dreven naar de volle borden, als een kloek haar kiekens. En iedereen is nu gelijk, suste een oud kereltje de jonge bazigheid.

Toen verscheen er een burgerwacht en schreef weer bij met krijt op de deur: "Men vraagt de familie Schuyten van Mechelen. Petrus van Hoog zoekt zijn vrouw en kinderen van Lier ..." Zo schreef hij ernstig almaar door.

Maar inmiddels kwam er plots een heftige drift van mensen uit de al de stallen naar de poort. Daar sloegen twee mannen het Handelsblad van Antwerpen aan. En ze lazen het grote opschrift: "De toestand voor Antwerpen onveranderd." Dat wisten we al lang, riep er een. En loom en bezwaard keerden ze door de schemer traag weer terug, en zetten en legden zich neer in het stro, om het onbestemde noodlot af te wachten.

Op het onverwachts is de vloed van vluchtelingen die over Essen ons land bereiken, vandaag weer opmerkelijk verminderd. Zelfs de trein van vanavond 8 uur hier in Roosendaal bracht maar heel enkele uitgewekenen mee. Er hadden geruchten gelopen van 35.000 mensen op weg hierheen. Maar nu was het aantal dames en jongelui met de roodgestreepte witte banden om de arm, die zich in overleg met het steuncomité beschikbaar hebben verklaard om de onbemiddelde Belgen hier in de katholieke kring onder dak te brengen en daarheen te begeleiden van het station af, veel talrijker dan dat der vluchtelingen. De enkelen die meekwamen, reisden trouwens door naar Holland en naar Vlissingen. Want verscheidenen ook van hier steken er naar Londen over. Vanmorgen zijn een honderdveertigtal arme uitgeweken, die in Roosendaal verblijf hielden, onder geleide naar Haarlem gebracht.

Van de toestand aan de Nete weten de mensen die zojuist uit Antwerpen kwamen, weer nog minder dan wij.

Van de Limburgse grens.

Men meldt ons uit Maastricht:

De Duitsers, die Maaseik bezetten, hebben de burgemeester en de deken als gijzelaars gevangen genomen. Ze hebben beslag gelegd op het raadhuis, de toegangen tot de stad versperd en kanonnen en mitrailleurs op het marktplein geplaatst. De bevolking vlucht.

Woensdag 7/10/1914 - avondeditie

Geel.

Nader vernemen wij, dat weliswaar de toestellen in het postkantoor te Geel vernietigd zijn, zodat telegraferen en telefoneren onmogelijk is geworden, maar dat het gebouw zelf ongeschonden is. Ook verzoekt men ons mede te delen, dat verwondingen van patiënten door surveillerende Duitse soldaten niet meer te duchten zijn, aangezien onmiddellijk na het eerste en enige incident van die aard bepaald is, dat de patiënten niet meer zonder geleide mogen uitgaan.

Londen, 7 oktober. De correspondent van de Times in België maakt melding van een zeer belangrijke beweging van Duitse troepen in het zuiden van België. Gisterenmiddag rukten 20.000 man cavalerie, infanterie en artillerie met een inrichting voor draadloze telegrafie over Templeuve ten noorden van Doornik in de richting van de Franse grens naar het westen (dit is in de richting Rijsel). Het waren allen jonge mannen.

(Volgens het laatste bericht uit het Duitse hoofdkwartier had de Duitse voorhoede ten westen van Rijsel en ten westen van Lens reeds voeling met vijandelijke ruitery gekregen. - Red.)

Londen, 7 oktober. De correspondent van de Times in België verneemt over de toestand in Brussel, dat het plaveisel voor het stadhuis, het paleis van justitie en andere openbare gebouwen op geheimzinnige wijze door de Duitsers was opgebroken en daarna weer gelegd. Een barricade van zandzakken is opgeworpen rondom het paleis van justitie en kanonnen bestrijken de rue Régence, het Quartier Minimes, de avenue Louise en de rue Saint Gilles.

Duitse soldaten lopen in de omstreken van Brussel de velden af, op zoek naar al wat eetbaar is. Bieten, aardappelen, rapen en graan worden met bijzondere treinen naar Duitsland gevoerd.

Roosendaal, 7 oktober. De Belgische geniesoldaat, die uitgeput bij Nispen over onze grens is gekomen en geïnterneerd werd, heeft later onder meer verteld, dat hij behoorde tot een divisie, die in opdracht had kerktorens op te blazen, welke zouden kunnen dienen als richtpunten voor het Duitse belegeringsgeschut. Hij deelde mee, dat zij op deze wijze reeds 12 torens hadden laten springen, toen hij te Lier van zijn afdeling afgedwaald was.

Hedennacht is de Franse consul uit Antwerpen in Roosendaal aangekomen met het consulaire archief. Hij begaf zich naar het station, om de eerste trein naar Den Haag af te wachten.

Eindhoven, 7 oktober. Zoveen zijn hier vanuit Valkenswaard drie Belgische infanteristen en een kanonnier binnengebracht. Zij zullen geïnterneerd worden.

Eindhoven, 7 oktober. Hedenmorgen werden hier binnengebracht vier Belgische soldaten, vrijwilligers van het 4^e linieregiment. Zij waren met ongeveer 16 man van Lanaken uit op patrouille en bij Maaseik op een ongeveer 1200 man sterke Duitse afdeling met artillerie en mitrailleurs gestoten. De patrouille verspreidde zich, na enige schoten te hebben afgevuurd.

Deze vier mannen werden nagezeten door een sterke Duitse patrouille, die ze konden ontlopen. Ze verdwaalden in een bos bij Weert aan onze grens, waar ze ontwapend werden.

Hedenmiddag worden zij doorgezonden naar het interneringskamp.

Van de Brabantse grens.

Roosendaal, 7 oktober.

Toen ik gisteren te Essen uit de ellende van het kamp der 3.000 arme vluchtelingen terugkwam, zal het 4 uur geweest zijn. Maar er hing reeds een vale schemer over het land en een kille mistigheid steeg er op uit de kaal geogste akkers. Als een donkere wolkenbank doemden de herfstbossen op aan de kim. Traag bleef de motregen vallen uit de roerloze lucht.

Voor mij uit stapten langzaam twee oude mensjes, voorovergebogen naast het drassige pad. De vrouw, in haar grauwe sjaal met een neepjesmuts om het rimpelige gezicht, haar man in het sluike pak, zoals bij ons de armenhuismannetjes dragen. Ze waren ingekocht in het gasthuis, vertelden ze me en samen telden ze 170 jaar. "Maar dit hadden we niet meer mogen beleven," verzuchtte het vaartje. En dan weer zegde het besje met haar zangerig klein stemmetje tobberig voor zich uit: "Er was toch in Belgenland zo menige mens, die zijn kost zo schoon verdiende ... Het was toch zo een rustig landje." Dan sponnen ze hun sombere gepeinzen weer voort. En terwijl ze met de rug van haar pezige hand de tranen veegde van haar schreiende ogen: "Ik heb maar meelij met zoveel onnozel jong bloed, dat er vloeit. Hun ouders kosten ze zo goed gebruiken."

Aan het station vertelde de madam achter het buffet met haar schuwe gazelleogen en een oosterse weelde van fonkelende ringen om de fijne vingertjes, dat er geen trein naar Holland ging voor half acht 's avonds, Belgische tijd. Een goede drie uur dus nog wachten.

Het dorp lag in vale donkerte, nergens zag je licht branden. En uit de duisternis hoorde je telkens dat geheimzinnig dompe gefluister van de beducht samengeschoolde mensen. Wat opgewonden gendarmen trokken telkens in versnelde pas langs de bomenweg naar Kapellen en vingen er de voetgangers en de wielrijders op, bruusk hen aanhoudend, en vragend naar hun papieren. Een enerverende onrust hing er in die naargeestige schemer, van de

regen doorduist. Nu en dan klikten zware druppels neer van de herfstbomen. Maar in het halve licht van de wachtkamers was het al evenmin uit te houden als buiten. In die rommelige zalen zaten nu troosteloos en doodvermoeid honderden, meest welgestelde, vluchtelingen, onder het urenlange wachten op de Hollandse trein. Hun drukke gesticuleren was verlamd, hun radde geklap verstomd. Zwijgzaam zaten ze bijeen, met hun geredde bagage rond zich heen, telkens de ogen geloken in de bleke gezichten, tot er weer een zijn zorgen begon uit te fluisteren, en allen verschrikt overeind kwamen. Een oude dame in het weduwekleed, de zwarte sluier om de kapothoed, was door haar verpleegster op een bank ter ruste gelegd. Telkens dommelde zij even, dan boog de ernstige zuster weer over haar heen om haar zachtjes snikken weg te troosten.

Een hele drom van nonnen in donkerbruine habijten, de ogen neer onder de witte kappen, trok er door, als in een plechtig droeve processie. Twee aan twee droegen ze haar bundels kleren. De rector, die haar vergezelde, zegde tot een oudere geestelijke: "Zij waren, les soeurs de pauvre Claire, uit het Antwerpse klooster ontvlucht, waar ze in geen 50 jaar met de buitenwereld in aanraking waren geweest." Verwezen liepen ze voort door de massa. Een heel oud zusterke werd door twee anderen onder de armen in een rijtuig gedragen.

Het verontruste en zorgelijke gezwatel werd zo bedrukkend in die benauwde zalen, waar de rook van sigaretten en pijpen bleef hangen in het halve licht, omdat de grootste spaarzaamheid met gas en elektriciteit vereist was door kolengebrek. In de derde klasse hal zaten de vrouwen rondom samengedrongen op de banken met haar kinderen, die slaperig en onwennig drensden. Moeders vroegen haast bedelend om wat melk voor de kleinen aan de buffetten, maar alles was op. Er was ook niets eetbaars meer te krijgen. En dan doorzochten ze maar weer hun povere bagage, en vonden het niet, en wachtten weer verder, daar op de drempel van het goddank nog

vreedzame Holland. “Want, zegde er een, in België is het overal hetzelfde.”

Traag gingen de minuten voorbij, talmde besluiteloos lang de grote wijzer op de klok, om weer een streepje verder te springen. En almaar vermoeider zakte de stemming in. “Het is of wij wachten” hoorde ik een dame zeggen tot haar man, “het is of wij wachten aan een sterfbed, op de dood, meende hij week, van onze stad”.

Dan stond er weer een, zich vermannend, uit het verlamdende zitten op, liep wat rond, en las langs de wanden de aanplakbrieven. “De vrouwen, wier namen op deze lijsten voorkomen, en allen vertoeven in het Oranjehotel te Scheveningen, zouden gaarne inlichtingen bekomen over de navolgende personen.” “Het is verboden om over alle land- en zee grenzen erwten, droge groenten en andere eetwaren uit te voeren.” Maar in een nu frivole bontheid van kleur pronkten er ook de affiches voor de riante plages d’Ostende, verlokkelijk juffertje in haar rode badpakje. “Décidez vous à passer vos vacances aux délicieuses et riantes plages anglaises”. Zwitserland riep in dikke letters naar de bergen, voor de wintersport! Tentoonstellingen te Reims, Anglo-Américain ...

Maar voor de statie in die glimmend zwarte straat rot de bevolking telkens weer gejaagd samen, als in een paniek en dringt hartstochtelijk op om de afgejakkerde en bemodderde rijtuigen, waar steeds nog nieuwe vluchtelingen ijlings uitkomen, schichtig om zich heen ziend. En neen, neen, zij weten uit Antwerpen niets. “Zijn de Duitsers toch nog niet hier?” Vraagt een oude dame verward. Het volk rondom, mokkend stil, ontspant zich even, goedig sussend. Maar in de schijn van de rijtuigenlampen zijn hun gezichten strak, met een onheilspellende gloed in de ogen. Het is een spanning van onrust, een gloren van haat, en vooral die afgetobde vermoeden, tot flauw worden toe. Geagiteerd vegen gendarmen dan opeens de voorhal

der statie weer leeg, alsof het nu aanstonds zal komen. Aan het kokette madammeke achter het buffet, met haar coiffure als een kunstig gesmede kroon van gouden haar, en haar teder doorlichte gazelleogen, vraag ik of er dan toch niets te eten zou zijn te krijgen. Ze ziet mij aan, als ontwakend uit een sprookjesdroom te midden van al deze gruwzaam stomme realiteit, en dan fluistert ze mij in het oor, dat ik eens moet proberen in het hotel aan de overkant.

Maar daar zijn de gordijnen dicht en een zwakke lichtschijschijn druift er door de kieren. De motregen wordt huiveringwekkend kil. Deur afgesloten, op het bellen doen ze niet open.

Doch nu zie ik een geestelijke die achterom gaat door een wijde donkere poort. En ik vermoed zo, dat hij de weg wel weet. Dus volg ik hem, door de geheimzinnigheid van een tuintje, over een binnenplaats, stoepje op, glazen deuren ... uitwijken.

Waar heb ik dat meer gezien? Pijnlijk treft mij de stemming in die gelagkamers, vol van een waarlijk nu mondain publiek. En ik herinner mij de logementen aan de Hoek van Holland, dag en nacht overrompeld van angstig aangereisde vreemdelingen, om verwanten op te wachten bij de Berlin-ramp. Datzelfde zich noodlottig schikken naar de eisen van het lichaam onder het zenuwrafelende, onzekere wachten. Datzelfde drukke gepraat van overspannen mensen, diezelfde verslagenheid in de ontredderde eetzaal. Maar allemaal verbroederd, de aan elkander vreemdste elementen zonder plichtplegingen samen de intiemste zielenroerselen uitsprekend. Hun angsten, hun zorgen, hun leed en beproevingen der laatste weken, als een obsessie.

Een lange tafel staat voor het middagmaal gedekt. De waard is verheugd nog brood met kaas op het menu te hebben. Zijn huis is overvol, al zijn kamers vol, en nog telkens komen er, en smeken

zenuwachtig om onderdak, om toch wat melk althans, die ze graag zouden warmen voor hun zuigelingen. Aanzienlijke families, aangekomen per auto, die ze moeten achterlaten, met hun personeel van kamenier, bonne, gouvernante.

En wat luchthartige bohémiens. Een jonge vrouw in wit wandelpak, een zwart steekje schuin over het voorhoofd, het gezicht gepoederd, haar zijden blouse gedurfd laag opengesneden. Een heer aan een tafel in het midden vertelt, dat hij officier is van de burgerwacht in een met granaten gloeiend bestookte kleine stad. Zij zijn eindelijk wel moeten lopen gaan, maar eerst heeft hij in het salon een Duits briefje voor de heren Duitsers gelegd, om niet alles mee te willen nemen. Doch zijn uniform, dat had hij er toch seffens op een stoel gehangen. En nu maar wachten, wachten, zonder inkomen, met net genoeg geld om het een jaartje zuinig uit te zingen. "Mon dieu, roept de mondaine bewonderend uit, een jaar voor te leven, c'est encore chic!" En menigeen beaamt, zwijsend knikkend.

Dan even rakelen hier de gesprekken weer levendig op. En wonderlijk genoeg is het al Frans wat ge nu overal van de Antwerpenaar hoort, alsof al die Vlamingen aan de Hollandse grens pardoes hun schone landstaal zijn vergeten. Zij vertellen elkaar van gewonden, van gesneuvelde verwanten en vrienden, van de gruwzaamheid der granaten in de forten. Ja, langzamerhand ontspint zich zelfs een politieke discussie. Of, eigenlijk, discussie, dat mag het niet heten, want allen stemmen min of meer nadrukkelijk in als er een concludeert: Wat België gedaan heeft is Frankrijk te redden, tot eigen ramp en ondergang. Want wij, klein landje, zijn toch immers geen militaire natie, die tegen deze taak is opgewassen!

En de dame in het wit enthousiast: "Mij dunkt, voor zo een klein landje, dat onze jongens zich dan toch prachtig hebben gedragen, ma foi."

Maar plotseling verstomt alle gepraat, en er vaart een nieuwe ontroering door die stilte. Want een jong meisje is binnen gekomen en snikkend haar oude vader om de hals gevallen. Dagen aaneen had ze rondgezocht naar de door de Duitsers meegevoerde grijsaard tot zij hem plots in de volle zalen had herkend.

Zo wisselen de stemmingen der te strak gespannen zenuwen van al deze mensen. Een ogenblik later verschijnt groot en zelfbewust een soldaat in de deur, ziet rond, laat zich aanwijzingen geven uit het donker door aanbrengrers uit het volk. En onder ademloze stilte van de wat verlegen voor zich kijkende vluchtelingen stapt hij, het geweer geschouderd, door de volle zaal, en met een tartende lach wenkt hij een bejaarde heer om hem te volgen naar een nabij zijnde kamer. Een der beide Hollanders, waarvan schrijver dezès, zoals ik reeds seinde, de tweede was, die toen kort na elkaar in scherp verhoor zijn genomen op vermoeden van spionage.

Maar ik bespaar u de bijzonderheden van dit uit agitatie voortgekomen geval, dat trouwens niets belangrijks is bij zoveel ellende en leed als ik op deze enkele dag in het Belgische vluchtoord Essen had gezien en gehoord.

Men schrijft ons:

Onder de te Breda aangekomen vluchtelingen bevinden zich 11 oude Ursulinen uit een klooster te Londerzeel, bezuiden Brussel. Zij hadden zich bij de nadering van de Duitsers in de kelder verborgen, daar zij niet meer konden vluchten. Enkele dagen hebben zij zo doorgebracht, totdat het klooster boven hun hoofd in brand gestoken werd en zij te voorschijn moesten komen. Er werd hen toegestaan naar Nederland te vluchten. Thans zijn zij in het gasthuis te Breda onder dak gebracht.

Voortdurend komen te Breda vluchtelingen aan.

Een Belgisch volksvertegenwoordiger te Amsterdam.

Dr. Terwagne, socialistisch afgevaardigde voor Antwerpen, is, zo meldt het Handelsblad, gisteravond te Amsterdam aangekomen, om, naar hij ons in een onderhoud, dat wij met hem hadden, mededeelde, te trachten eenheid te brengen onder de sociaal-democraten van alle landen, ten opzichte van de oorlog.

Een gemoedelijke verschijning, deze socialistische volksvertegenwoordiger, met zijn zeer welgedaan voorkomen, zijn massieve kop met de grijze snor en het grijze sikje. Maar een, die diep onder de indruk bleek van het leed, dat over zijn land is gekomen. In een plaatsje bij Blankenberge heeft hij zijn zomerverblijf. Daar beheert hij een inrichting voor tuberculeuze kinderen, waarin nu nog een tweehonderdtal patiënten zijn opgenomen. Toen de oorlog uitbrak, heeft hij zich te Antwerpen ter beschikking van het Rode Kruis gesteld, maar omdat er daar dokters genoeg waren, ging hij weer naar zijn zomerverblijf. En van daar was hij over Vlissingen naar Amsterdam gekomen, na eerst met de stoomtram Zeeuws-Vlaanderen te hebben bereikt.

Het gesprek kwam natuurlijk op de belegering van Antwerpen. De regering zou volgens hem naar Oostende, of misschien naar Londen worden overgebracht.

En de koning? vroegen we.

Die blijft. Die is toch opperbevelhebber van de troepen? Hij heeft zijn best gedaan, zulle! Een van de vrienden heeft hem gezegd, dat hij het goed gedaan had en toen heb ik tegen die vriend gezegd, dat hij wel had mogen bijvoegen: "als België een republiek wordt, dan wordt koning Albert president."

Te Antwerpen, waar dr. Terwagne nog enkele dagen geleden geweest was, was gebrek aan water, doordat de Duitsers de waterleiding van de stad vernield hadden, die bij Walem ligt, bij het fort van die naam. En nu moest men zich behelpen met water uit bronnen in de stad. Dat ging natuurlijk heel onvoldoende. De huisbewaarder van de dokter had in een emmer water moeten halen, opdat de heer en mevrouw Terwagne je zich tenminste konden wassen.

Te Brussel, zo vertelde de Belgische socialistische afgevaardigde verder, was ook de Duitse Rijksdagafgevaardigde Wendel geweest, maar dr. Terwagne voegde er bij, dat deze Duitse sociaal-democraat er slechts geweest was om zijn Belgische partijgenoot Camille Huysmans te bespioneren.

In de krant, waarvan hij de administrateur is, de Volksgazet, had hij een artikel geschreven, om op te komen tegen de al te strenge censuur. En in een vergadering der Antwerpse partijgenoten had hij het voorstel gedaan, de rapporten van de Belgische commissie inzake de wreedheden, in België bedreven, op te zenden aan de Duitse sociaal-democratische fractie.

De heer Terwagne en zijn echtgenote, die hem vergezelt, konden zich eigenlijk niet goed voorstellen, dat ze zich in een stad bevonden, waar men nog dacht aan plezier maken.

Het was alles zo triestig, verklaarde mevrouw Terwagne, en haar echtgenoot haalde een notitieboekje voor de dag, met twee blaadjes volgeschreven met namen van vrienden uit Dinant, waar dr. Terwagne vandaan komt. Zij waren allen doodgeschoten door de Duitsers, gefusilleerd ...

Heden zou dokter Terwagne een onderhoud hebben met wethouder Vliegen, in zijn hoedanigheid van voorzitter van de S.D.A.P. in Nederland.